

A CSALÁD EGYKOR ÉS MA 4.

Programfüzet

A CSALÁD EGYKOR ÉS MA 4.

2017. március 29-30.

Az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke,
az MTA – SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport
és az
Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
Kaufmann Dávid Zsidó Kultúrakutató Csoportja
szervezésében.

Helyszín: SZTE BTK Kari konferenciaterem
és a „Bálint Sándor” terem, 6722 Szeged, Egyetem u. 2. fszt.

Konferencia program

2017. március 29. szerda

10:00 Megnyitó. **Szajbély Mihály** dékán és **Gyulay Endre** ny. megyés püspök

A család az elmélet és az ideológia erőterében 1.

Elnököl: Tóth János

10:20 **Papp Andrea – Nagy Sándor István**: Család és rokonság a nyelvek tükrében

10:40 **Kiss Endre**: Kanti elemek a család problematikájának értelmezésében

11:00 **Kiss József**: A gender-ideológia hatása a családkonstrukcióra és megjelenése a gyermekeknek szóló alkotásokban

11:20 **Horváth Márk – Lovász Ádám**: Inorganikus plaszticitás: A szintetikus szexualitás mint felbomlasztó automatizmus

11:40 – 11:55 hozzászólások

11:55 – 13:00 ebédszünet

A család az elmélet és az ideológia erőterében 2.

Elnököl: Kiss Endre

13:00 **Kozma György**: A modernitás és a hagyomány ütközése a család felfogásának terén a pasztorális pedagógiában (Russell Hendell munkái alapján)

13:20 **Kovács Nóra**: Új kihívások családi helyzetekben: a nemzetközi migráció és a kínai-magyar párkapcsolatok Magyarországon

13:40 **Menyhárt Krisztina**: A kisgyermek szocializációs rítusai a magyarországi bolgár közösségben egykor és ma

14:00 – 14:15 hozzászólások

14:15 – 14:30 kávészünet

Vallás, rítus, hagyomány

Elnököl: Cselényi István

14:30 **Tóth Katalin**: Egy átmeneti rítus hagyományfenntartó funkciója a 21. században. A bar micvó rítus családban betöltött szerepének egy lehetséges antropológiai megközelítése

14:50 **Perger Gyula**: A jubiláns házások miséje

15:10 **Nagy Réka**: Lélek és élet. A lelki család hivatása napjaink hazai vallásgyakorlatában

15:30 **Barna Gábor**: Az „Ezüst gyűrű” mozgalom

15:50 – 16:05 hozzászólások

16:05 – 16:20 kávészünet

Családtörténet, családmodellek 1.

Elnököl: Szigeti Jenő

16:20 **Szegő Ágnes:** Zsidó családtörténet és genetika

16:40 **Böhm Karolina:** A zsidó családkutatás külső és online forrásai

17:00 **Lakatos Sándor:** Felekezeti együttélés a 19. századi Nagy-Homoród mentén. Kísérlet egy elveszett kisebbség anyakönyvezési forrásanyagának pótlására

17:20 **Hrotkó Larissa:** A család szerepe a nevelő és ideológiai tevékenységben

17:40 – 18:00 hozzászólások

18:00 baráti beszélgetés a Bálint Sándor teremben zsíros kenyér és tea mellett

2017. március 30. csütörtök

Családtörténet, családmodellek 2.

Elnököl: Marjanucz László

8:00 **Tóth János:** Családmodellek és termékenységi arányok

8:20 **Oláh János:** A gyermekek bevonása a hagyományörző zsidó családok ünnep- és emléknapi rítusaiba

8:40 **Lichtmann Tamás:** Egy huszadik századi zsidó család története

9:00 **Riszovannij Mihály:** A családi és nemi szerepek változó világa Schnitzer Ármin főrabbi emlékiratainak tükrében

9:20 – 9:30 hozzászólások

9:30 – 9:45 kávészünet

Családvédelem, család és nevelés 1.

Elnököl: Oláh János

9:45 **Forrai Judit:** Család nélkül. Századforduló leánysorsok egyik lehetséges valósága

10:05 **Bárány-Szilfai Alida:** Családvédelem Magyarországon a '20-as, '30-as években, a Vöröskereszt és a katolikus nőszervezetek munkája tükrében

10:25 **Glässeré Nagyillés Anikó:** Második család és szociális háló. A Szívgárda szerepei az 1930-as, 1940-es években

10:45 **Bányai Viktória:** A Joint segélyezési politikájának hatása a zsidó családok életére, 1945–1949

11:05 – 11:15 hozzászólások

11:15 – 11:30 kávészünet

Családvédelem, család és nevelés 2.

Elnököl: Bányai Viktória

11:30 **Szécsi József:** Perú urvú

11:50 **Laki Ildikó:** Fogyatékoság és a család

12:10 **Cselényi István Gábor:** Családi életre nevelés

12:30 **Bugya László:** Családpótló nevelés – nevelőszülőség

12:50 **Fényes Balázs:** „Családjaik, atyai házaik szerint...”. Adalékok a rabbinikus zsidó hagyomány családképéhez

13:10 – 13:25 hozzászólások

13:25 – 14:00 ebédszünet

Családvédelem, család és nevelés 3.

Elnököl: Perger Gyula

14:00 **Rabár Ferenc:** A Szent Keresztről nevezett Irgalmas nővérek családképe

14:20 **Szigeti Jenő:** Adalékok a 20. századi szabadegyházi gyermek-hitoktatás történetéhez

14:40 **Urbán Márta:** Hagyományos értékek a modern társadalomban. A vallás hatása a családi életre a nazarénus közösségben

15:00 **Major Györgyi:** A nőiség és a boldogság mathésise

15:20 – 15:30 hozzászólások

Család és elit

Elnököl: Szécsi József

15: 30 **Vér Eszter Virág:** „... újabb anyai örömökre szerencsésen vezesse...” Adalékok az uralkodópár gyermekvállalásának kérdéséhez (1867-1868)

15:50 **Kovács Anita:** „Egy haragos Habsburg szfinx” házassága. Ferenc Ferdinánd és Chotek Zsófia

16:10 **Ábrahám Vera:** Szemelvények egy 400 éve „világjáró” család sorsából. Különös tekintettel a 19., 20., 21. században élő 5 generáció életére

16:30 **Csajányi Melinda:** Egy családfő sorsa és felelőssége a 20. század kataklizmái között (1889–1961)

16:50 – 17:00 hozzászólások

17:00 A konferencia bezárása. **Barna Gábor** és **Kiss Endre**

Rezümék

Ábrahám Vera (Szegedi Zsidó Hitközség)

Szemelvények egy 400 éve „világjáró” család sorsából. Különös tekintettel a 19., 20., 21. században élő 5 generáció életére

- Migráció típusok. A nemzetközi és országon belüli helyváltoztatás jellemzői, okai.
- Népeség-, emigrációs mozgások a történelem folyamán. Egy kiválasztott család helye a folyamatokban.
- A kiválasztott család modernkori mobilitásának kérdésköre, új fogalmak felbukkanása.
- A jelenkori migráció hatására bekövetkezett családi, rokoni kötődések lazulása.
- A kapcsolódások térbeli lazulása.
- Digitális családi ünnepek.
- Kapcsolatok fenntartásának új formája.
- Lehetséges jövőkép.

Bányai Viktória (MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Judaisztikai Kutatócsoport)

A Joint segélyezési politikájának hatása a zsidó családok életére, 1945-1949

A Joint (American Jewish Joint Distribution Committee) vészkorszak utáni segélyezési tevékenysége, annak alapvető és meghatározó jelentősége az anyagilag kifosztott magyarországi zsidóság túlélésében, talpra állásában jól ismert mind a kutatók, mind a közösségi emlékezet számára. Kevésbé ismertek ugyanakkor azok a viták, amelyek a rendelkezésre álló segélyezési keretek felhasználásáról, a prioritások meghatározásáról szóltak.

Varsányi Géza, a Gyermekosztály vezetője 1945 nyarán egy alapvetően más rendszerű, hatékonyabb és igazságosabb segélyezésre tett javaslatot a gyerekekkel és életben lévő családtagjaikkal kapcsolatban, mint a cionista szervezetek által működtetett bentlakásos gyerekotthonok hálózatának akkor már zajló kiépítése volt. Varsányi gyermekvédelemben, közösségfejlesztésben, szociális munkában képzett és tapasztalt szakemberként a gyerekek ügyét egy széleskörű családvédelmi rendszer és szociális munka részeként látta helyesnek kezelni. Legsürgősebb és legfontosabb feladatnak épp a bentlakásos gyerekotthonok leépítését tartotta, a felszabaduló összegeket az özvegyen maradt anyák egzisztenciateremtésének segítésére, családgondozói hálózat kiépítésre átcsoportosítva. Szakmailag megalapozott terveit azonban nem tudta keresztül vinni, a cionista szervezetek politikai ereje 1947 végéig fenntartotta a bentlakásos otthonok preferálását.

Az előadás levéltári források és visszaemlékezések alapján mutatja be, hogy a bentlakásos otthonok kiemelt támogatása hogyan vezetett ahhoz, hogy igen sok olyan gyerek is bekerült, akiknek voltak életben lévő közvetlen hozzátartozói, és hogy a családtagok között így keletkezett távolság hogyan járult hozzá az egyébként is sérült, csonkult családok felbomlásához.

Családvédelem Magyarországon a '20-as, '30-as években, a Vöröskereszt és a katolikus nőszervezetek munkája tükrében

Az első világháború után a szociálpolitika nem ismerte fel, hogy központi szabályozás szükséges a családvédelem terén. Így ez a jelentőségteljes feladat a társadalmi egyesületekre hárult, és gyakorlatilag kimerült a jótékonykodásban, ám ez nem jelenti azt, hogy nem volt számottevő. A családvédelem első és legfontosabb ügye a gyermekvédelem, hisz' ez „a nemzet jövőjét műveli, jobb, egészségesebb magyar társadalom felnevelését segíti elő.” A Magyar Vöröskereszt Egylet, és a katolikus nőszervezetek karöltve, egymást segítve dolgoztak a család- és gyermekvédelem megszervezésén. Levéltári dokumentumok bizonyítják, hogy ezek a szervezetek külföldi társszervezeteikkel is rendszeresen tartották a kapcsolatot, és onnan is kaptak anyagi segítséget. Mind gyakorlati tevékenységük, mind pedig a munkájuk alapját képező környezettanulmányok felbecsülhetetlen értékűek. A téma tanulmányozása során bepillantást nyerhetünk a '20-as, '30-as évekbeli Magyarország szociális és társadalmi szerkezetébe, problémáiba. Külön kiemelném előadásomban gr. Zichy Rafaelné példaértékű munkásságát.

Barna Gábor (SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport)

Az Ezüst Gyűrű mozgalom

A házasságnak alapkérdése a szexualitás és a párkapcsolat. A keresztény vallás, a keresztény felekezetek egyöntetű tanítása alapján a szexualitást Isten adta az embernek, amivel a férfi és a nő kifejezésre juttathatja a kettejük közötti önzetlen és önátadó szeretetet azáltal is, hogy az élet ajándékát továbbadják utódaiknak. Az méltó az emberhez, hogy megőrizze magát arra a nagy bizalomra, amit a nemi egyesülés jelent egy házastársi kapcsolatban, ahol egyetlen társhoz tartozik, és senki máséhoz. Ennek a kapcsolatnak magában kell foglalnia az egész életen át tartó hűségre, gondoskodásra és felelősségvállalásra való vágyat és elköteleződést. Ezek az értékek azok, amelyek a szexualitásnak az Isten akarata szerinti méltóságot adják.

A 20. század második felében bekövetkezett szexuális forradalom ezt a normát alapvetően megkérdőjelezte. Ennek visszahatásaként az 1980-as évektől előbb az Egyesült Államokban, majd másutt is a világon, így Európában és Magyarországon is megindult egy mozgalom, amely elveti a házasság előtti nemi életet, azt kizárólag a házasságban tartja elképzelhetőnek. Ez az „Ezüst Gyűrű Mozgalom”.

Böhm Karolina (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

A zsidó családkutatás külső és online forrásai

Előadásomban a zsidó családkutatás háromféle külső forrásáról kívánok képet adni. Először a levéltárakban, könyvtárakban őrzött különféle dokumentumokról, ezután pedig az egyre szaporodó online adatbázisokról.

A levéltárakban fellelhető dokumentumok az egyházi anyakönyvek, a hitközségek különféle jegyzőkönyvei, a házasságkötéssel kapcsolatos iratok, a végrendeletek, hagyatéki

jegyzőkönyvek, és a különféle – adóztatási, katonaiállítási – célú összeírások. Ezek hasznos kiegészítői lehetnek a könyvtárakban található olyan családkutatáshoz jól használható dokumentumok, mint a gyászjelentések, újságcikkek, nemeslevelek, címerleírások, névváltoztatási és más hasonló dokumentumok.

A könyvtárak közül az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtárát, a levéltárak közül pedig a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltárat és annak Családkutató Központját emelem ki. Előbbivel kapcsolatban az ott rejlő forrásokról adok képet, utóbbival kapcsolatban pedig az ott folyó zsidó családkutatást támogató tevékenységet vázolom fel. Az online adatbázisok közül a JewishGen, a MyHeritage, az Avotaynu és a FamilySearch adatbázisokról szólnok röviden.

Bugya László (SOS Gyermekfalu Kecskemét)

Családpótló nevelés – nevelőszülőség

A gyermekek nem mindig nevelkedhetnek a saját családjukban. Családot helyettesítő ellátások a történelem folyamán mindig voltak, legyen az rokon család, akár nevelő család, akár intézményes forma, világi vagy egyházi fenntartásban. Magyarországon haladó szellemű volt az 1901. VIII. tc., mely állami feladattá tette az elhagyott gyermekek ellátását, a belügyminisztérium rendelete pedig nevelőszülői rendszer kiépítését irányozta elő. A két világháború közötti időszakban elsősorban a nevelőszülői rendszer fejlődött, melynek anyagi okai voltak. A második világháború gyökeres változást hozott, a nevelőszülői rendszert az intézményes ellátás váltotta fel, s ez a gyermekvédelmi törvény bevezetéséig, illetve a 2014. évi törvénymódosításig uralkodó maradt. Az SOS Gyermekfalu más koncepciót képvisel 1949-es megalakítása óta: felkészített nevelőszülők lássák el a gyermekek nemcsak fizikai, hanem szeretet szükségletét is. A modellben az anya szerepe központi, a férfi mintát a faluvezető jelentette. Ez a szemlélet változott (házaspárok) beköltözésével, családszerűbbé tette a gondoskodást, az előnyök, a faluközösségre is alapozó nevelés mégsem veszett el. Az utóbbi időszakban bekerülő gyerekek azonban sokkal súlyosabb állapotban kerülnek a gondozásba, melyet a pszichológusi, fejlesztő pedagógusi rendszer fejlesztésével kell ellensúlyoznia a működtetőnek, a gyerekek elmaradásai sokkal súlyosabbak, mint korábban- igaz későbbi életkorban is kerülnek családjaikból az ellátásba. A nevelőszülők képzésének is követnie kell ezt, gyakorlatorientált képzéssel, több szupervízióval, esetmegbeszéléssel segítve a nevelőszülők kiégés elleni védelmét. Szükséges a szorosabb tanácsadói, szakemberi segítség, speciális, egy-egy témára fókuszáló előadásokkal bővítendőek az ismeretek, több szakmacsoport együttműködésére van szükség a gyermekek legmegfelelőbb ellátási formájának, gondozási helyének megtalálásához.

Egy családfő sorsa és felelőssége a 20. század kataklizmái között (1889 - 1961) Szent-Ivány Farkas apci földbirtokos élete, öröklött és örökbe hagyott eszméi, emlékiratai nyomán

Szent-Ivány Farkas – még kéziratban lévő – emlékiratai sajátos korrajzot adnak „egy családfő” eszméi, vallási és értékrendbeli stabilitásról, ezek gyakorlati megnyilvánulásáról dacára a minden szegmensében változó külvilágnak. A nagy múltú felvidéki család sarja a milleniumi időkben volt gyermek, az első világháborúban volt ifjú, végigharcolta az első világháborút, a Tanácsköztársaság napjaiban kötött házasságot egy grófnővel, s lett családfővé. Ősei földjéről a Heves megyei Apcra költözve alapított nagycsaládot és fejlesztette a vidék gazdaságát egészen 1944-ig. A német és szovjet megszállókkal egyaránt felvette a küzdelmet a rábízott személyek (családja és faluja) és anyagi javak védelmében, hiába. A kitelepítés és sorsára hagyatottság napjaiban írt visszaemlékezése azonban sem csalódottságot, sem gyűlöletet, sem keserűséget nem közvetít. Sokkal inkább mindazokat az értékeket, melyek az emlékirót családfővé tudták tenni és melyeket örökölni kívánt hagyni kiterjedt családjára, biztosítva – a kataklizmáktól független – kontinuitást.

Cselényi István Gábor

Családi életre nevelés

Egy híres nevelő írja: „Ha lehetséges lenne, hogy lányainkat és fiainkat azzal óvjuk meg sok bajtól, hogy hallgatásba burkolózunk és szemet hunyunk, sok szülő boldog lenne. De boldogtalanok, mert akkor hallgatnak, és ott csukják be szemüket, ahol leginkább szólniuk kellene.” Különösen érvényes ez a tanácsalanság a *szexuális nevelés* kérdésében. Úgy tűnik, nem lehet kiindulópont a rideg, dualista, testellenes felfogás. Pozitív nevelésre van szükség, amely a nemiség társas voltából, társra irányultságából indul ki. Ennek alapjait, az egészséges nemi identitást már otthon, a családban kell lefektetnie a szülőknek. A családi otthonban uralkodó légkör kiindulópontja lesz a gyermekek egészséges „szereptanulásának”, a szülők egymás iránti szeretete hitelessé teszi a tőlük újra útjára induló szexuális nevelést. Erre azután ráépül az egyházi közösség, a hitre nevelés munkája, és elvezet a családi élet kiteljesedéséhez.

Fényes Balázs (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

„Családjaik, atyai házaik szerint...”. Adalékok a rabbinikus zsidó hagyomány családképéhez

Tervezett előadásának kivonata: Az előadás a TANACHból és a rabbinikus irodalomból vett példákkal kívánja bemutatni illetve elemezni a hagyományos zsidóságnak a családdal, annak jelentőségével, a családi élettel, a családtagok egymáshoz való viszonyával, egymás iránti kötelezettségeivel kapcsolatos felfogását az ezekre a témákra vonatkozó előírások illetve hagyományok alapján. Külön kívánok foglalkozni a nők kitüntetett szerepével, valamint az ezzel kapcsolatos előírásokkal.

Forrai Judit (Simmelweis Egyetem, Népegészségtani Intézet)

Család nélkül. Századforduló leánysorsok egyik lehetséges valósága

Az elhagyott vagy árva gyermekek intézményesített ellátása a 19. század utolsó harmadában már jól kialakult szervezett, állami lelencházi, majd később árvaházi hálózatban és egyéb felekezeti hozzájárulással létrehozott egyesületekkel, egészségügyi ellátó helyeken gyűjtötte össze a családok védőhálójával nélkül maradt kitalált törvényes, vagy törvénytelen születésű gyermekeket. Ilyen lehetőségek voltak pl. az Országos Első Gyermekek-Menedék Egyesület (1870), a Pesti Izraelita Leányárvaház (1867), a Báró Hirsch Árvaház-Menhely (1875). Mindemellett több gyermekvédelmi egyesület is próbál segíteni a szegény gyerekek napközbeni ellátásában.

A serdülő, majd 18-24 éves korukat elérő lányok további életsorsa nem volt túl változatos, vagy cselédnek, vagy gyári munkásnőnek, vagy prostituáltként mehetek el a női munkaerőpiac szűk keresztmetszete miatt. Sokuk gyökértelenül a teljes kiszolgáltatottságban, nincstelenül kerültek a teljes elzúllás útjára. A további életsoruk közül vizsgálni kívánjuk a prostitúcióra lépett gyökér nélküli lányok életlehetőségeit, sorsukat, azokat a hazai és nemzetközi felekezeti segítő szervezeteket pl. Magdolna otthonok, patronázs egyesületek, civil szerveződések, amelyek segítettek, illetve eredeti szándékaikban segíteni próbálták ezeket a már születésüktől megvédeni, a családi védőháló nélkül szocio-pszichológiai deficittel élő ifjú lányokat.

Horváth Márk és Lovász Ádám (Absentology Műhely)

Inorganikus plaszticitás: A szintetikus szexualitás mint felbomlasztó automatizmus

A későmodernitás során a családi és szexuális élet felbomlása az inorganikus plaszticitás eluralkodásával hozható összefüggésbe. Mit értünk inorganikus plaszticitás alatt? A modern társadalom nem az emberi szándékoknak és az organikus szükségleteknek megfelelő intencionalitásokat követi, hanem önállósodott mozgással bír, amelyen Jean-Francois Lyotard komplexifikációnak nevez. Ennélfogva a társadalomelmélet számára az ember nem központi szereplője többé a társadalmi alrendszereknek, hanem alárendelt eleme nálánál komplexebb folyamatoknak és az inorganikus plaszticitás terrorjának. Niklas Luhmann szerint az interperszonális viszonyokat jellemző intimitást amorálissá és fraktalizáltá teszi a társadalmi komplexitás. Paul Virilio explicit módon morális ítéletet kapcsol a technológia önállósodásához és a kiberszexualitáshoz. A gyorsulás lényegisége Paul Virilio szerint a zsidó–keresztény bűnbeesés narratívájának kifordítása. Mint írja, a tudományban tetten érhető a gyorsulásnak egy olyan tendenciája, amely a sebesség „tisztá fenoménja felé halad”. A zsidó–keresztény hagyományban a bűnbeesés egyfajta zuhanás, szabadesés, amely a létrontás jegyében jön létre, és amely az emberi létben egy szakadást eredményez. Virilio diskurzusában a bűnbeesés egyet jelent a felgyorsulással, valamint az elkülönülés megteremtésével. Szemben a techno-optimista diskurzusokkal, amelyek az emberek közötti kapcsolódások sokrétűségének lehetőségét emelik ki a kibernetikai technológiák vonatkozásában, Virilio szerint az internet pontosan a bűnt és a nemek közötti kölcsönös, demográfiailag végzetes elkülönülést hozza el.

Előadásunkban kritikusan viszonyulva vázolnánk fel olyan működésképtelenségeket, abszontológiákat, amelyeket specifikusan a kibernetikus kultúra termel ki magából. Szót ejtünk a nemek közötti elidegenedésről, a Japán hikikomori-jelenségről, műanyag szexbabákról és a pornográfia kapcsolat felbomlasztó operativitásáról.

Hrotkó Larissza

A család szerepe a nevelő és ideológiai tevékenységben

Vlagyimir-Zeev Jabozinszky (Zsabotinszky) „Öten” című önéletrajzi regénye egy odesszai zsidó család körül épült, amelynek tagjai különböző módon éltek meg az 1900-s évek első harmadának eseményeit. Jabotinszky elsősorban mégis politikus és publicista, nem pedig irodalmár volt. Regénye megírásával az volt a nem titkolt célja, hogy saját gyermek- és ifjúkori tapasztalatai valamint az új zsidó társadalomról alkotott elképzelései alapján bemutassa egyik legfontosabb zsidó társadalmi struktúra – a zsidó család – elkerülhetetlen pusztulását a galúti körülmények között. Előadásomban kitérek Jabozinszky ideológiai posztulátumaira, a zsidó ifjúság nevelésével kapcsolatos terveire és arra, mit értett a zsidó család pusztulása alatt.

Gläserné Nagyillés Anikó (Móra Ferenc Múzeum, SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola)

Második család és szociális háló. A szívgyárda szerepei az 1930-as, 1940-es években

Előadásomban azt vizsgálom, hogy a két világháború közötti időszakban a szívgyárda nevű vallásos gyermekegyesület milyen funkciókat töltött be a gyermekek és közvetve a családok életében. A szívgyárdisták számára az egyesület elsősorban normaadó szereppel bírt, amelynek célja az öntudatos katolikus felnőttek felnevelése volt, akik a gyermekkorukban kapott nevelési elveket a saját családjukban is továbbadják. Erre irányultak a gyűlések, lelkigyakorlatok, játékok, előadások és apostolkodások. A szívgyárda ugyanakkor, főként az Úrnők Máriakongregációjával együttműködve fontos szociális feladatokat is ellátott, amelyek a „kis rongyosok” felruházásában, illetve a gyerekprogramok anyagi támogatásában is megfigyelhetők. A gárdavezetők által vezetett gárdista betegek látogatása is azt a célt szolgálta, hogy a rájuk bízott szegényebb sorsú gyerekeket segítsék, illetve a közösség tagjaként a gyermekek egyfajta szociális védőhálójával rendelkezzenek.

Kiss Endre (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

Kanti elemek a család problematikájának értelmezésében

Ebben az előadásban is szeretnénk folytatni azt a törekvést, hogy a család problematikáját részben a filozófiai klasszikusokkal, részben a társadalomtudomány klasszikusaival folytatott párbeszéd során vizsgáljuk.

Kant szofisztikált jog- és erkölcstana számos igen érdekes szempontot nyújt. Ilyenek a legalitás és a moralitás kettőssége, a természeti és a teleológiai determináció eltérése (szabadság), a birtoklás és szabadság kérdése, az erkölcsi törvény és az érzékiség kettőssége

(ami az erkölcsük metafizikájának és a morális antropológiának a kettősségében kerül kifejeződésre).

Az előadás mindenre inkább törekszik, mint egy prelegáló jellegű filozófiai előadás megvalósítására.

Arra vállalkozunk, hogy néhány olyan elemet emeljünk ki ezekből a fundamentális kiindulópontból, amelyek szinte változtatás nélkül megjelenhetnek a család mai, aktuális problematikájában is, s melyeknek reflexiója segítheti a család jelenségének egyre mélyebb és alaposabb megismerését.

Kiss József (Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, Szociális és Fejlesztő Központ, Debrecen)

A gender-ideológia hatása a családkonstrukcióra és megjelenése a gyermekeknek szóló alkotásokban

A család, mint társadalmi konstrukció folyamatos változáson megy keresztül évezredek óta. De talán napjainkban figyelhetőek meg minden idők legmarkánsabb változásai. Ezek a változások egyaránt érintik a családszerkezetet, identitást, szerepeket, munkamegosztást. Mivel a változás gyors, a társadalom számára nehezen követhető, sőt nehezen elfogadható, ezért az erről szóló kommunikáció erőteljes, és a társadalom minden elemét érinti. Ebből nem maradhatnak ki a fiatal korosztályok, így a gyerekek sem. A hozzájuk eljuttatni kívánt üzenettartalmak leghatásosabban, a nekik szóló alkotásokon – meséken, rajzfilmekben – keresztül juttathatóak el.

Az előadás az utóbbi néhány év ilyen jellegű alkotásain keresztül mutatja be a gender-ideológia által befolyásolt lehetséges családkonstrukciókat.

Kovács Anita

„Egy haragos Habsburg szfinx” házassága. Ferenc Ferdinánd és Chotek Zsófia

Ferenc Ferdinánd 1900. július 1-jén vette feleségül Chotek Zsófia grófnőt, egy cseh diplomatának, Bohuslaw Chotek-nek, Chotkowa és Wognin grófjának leányát. A Chotek-ek az egyik legősibb cseh főnemesi családból származtak, a Habsburg-család mégsem tartotta őket saját magukkal azonos rangban születetteknek. A trónörökös Chotek Zsófiával kötött házassága nemcsak hogy súlyos konfliktust okozott Ferenc Ferdinánd és rokonai között, de súlyos problémákat okozott hivatali kapcsolataiban is.

Előadásomban nem is a fent hivatkozott eseményekre fókuszálnék, hanem arra, hogy családi életük milyen volt, s – ahogy a korabeli sajtó is fogalmazott – „polgári házasság” miképpen befolyásolta Ferenc Ferdinánd megítélését Magyarországon. Utóbbi kapcsán ugyanis elmondható, hogy Ferenc József édesanyja, Zsófia mellett éppen Ferenc Ferdinánd megítélése volt az egyik legnegatívabb az országban. Előzetes kutatásaim ugyanakkor éppen házassága miatt mutatnak pozitívabb elemeket a trónörökösről.

Új kihívások családi helyzetekben: a nemzetközi migráció és a kínai-magyar párkapcsolatok Magyarországon

A globalizáció és a globális migráció legújabb kori folyamataival összefüggésben újfajta párkapcsolati mintázatok jelentek meg világszerte, és Magyarországon is. Ezekben az esetekben a vegyes házasság nem hagyományosan egymás mellett élő etnikai csoportok tagjai között, hanem egymástól eltérő anyanyelvű, egymástól kisebb-nagyobb mértékben eltérő kulturális háttérrel, transznacionális kötődésekkel rendelkező személyek között jön létre. Az interetnikus párkapcsolatok vizsgálata számos kérdéskörhöz kapcsolódik. Jelen előadás az eltérő kulturális háttereknek, értékrendeknek az interetnikus párkapcsolatok dinamikájának alakulásában játszott szerepét vizsgálja egy konkrét kapcsolati csoport, a kínai-magyar vegyes partnerkapcsolatok tanulságai alapján. Az előadás alapjául szolgáló adatok egy antropológiai vizsgálat során gyűjtött terepmunkából, továbbá kínai magyar házaspárokkal együtt élő, elvált vagy randevúzó párok tagjaival készített interjúkból származnak.

Kozma György

A modernitás és a hagyomány ütközése a család felfogásának terén a pasztorális pedagógiában (Russell Hendell munkái alapján)

A modernitás, azaz a tudomány és a felvilágosodás hatása forradalmi változásokat okozott a társadalmak család-felfogásában. A vallások területén dolgozók (lelkipásztorok, papok, rabbik, guruk, imámok stb.) szerte a világban többféle úton próbáltak erre reagálni. Az egyik módszer a fundamentalizmus, és ennek túlzásait mérsékelendő, kialakult a neo-orthodoxia a zsidóság területén, melynek egyik kimagasló személyisége volt Soloveichik rabbi Amerikában a huszadik század közepén. Egyik tanítványa, dr. Russell Hendel olyan újításokat javasolt rá hivatkozva a T'an'ach exegézisében, értelmezésében, amely lényegében megszünteti a vitát a tudomány és a hagyományos vallásgyakorlat között. Az ő nézeteit ismertetném előadásomban. (Pl: A Teremtés Ádám jövő-látó próféta voltának teremtése, nem a világé. A Tórában szereplő állatok jellemvonások jelképes hordozói.)

Lakatos Sándor (Berde Mózes Unitárius Gimnázium, Székelykeresztúr)

Felekezeti együttélés a 19. századi Nagy-Homoród mentén. Kísérlet egy elveszett kisebbség anyakönyvezési forrásanyagának pótlására.

A Hargita lábainál folyó Homoród mentén elhelyezkedő székely falvakban a 19. század és a 20. század első felében lezajlott társadalmi változások a székelyföldi családok és generációk jellegzetes felekezeti-, gazdasági- és társadalmi jellemzőit mutatják. Udvarhelyszék történetének ma is kimerítetlen kérdéseket rejtő szelete az idegen eredetű népcsoportok letelepedése és a többségi székelységbe való betagozódása.

A reformáció korától unitáriussá lett falut mindmáig hagyományosan unitárius többségű faluként tartjuk számon. A 18. században az abránfalvi Ugronok befolyására vált felekezetiileg heterogén faluközösséggé. Támogatásukkal az 1778-ban anyaegyházközséggé előléptetett

református kis létszámú hitközösség hívei a 19. század közepén rövid ideig többségbe is kerültek. A falu unitárius és református lakosságához a 18. századtól kezdve egy lassanként növekedő görög katolikus felekezeti kisebbség is tartozott. Ennek a kisebbségnek a sorsát kíséreljük meg végigkövetni a 18. század közepétől a 20. század közepéig.

Előadásomban ilyen értelemben egy folyamatban lévő családrekonstrukciós vizsgálat alapján Homoródszentmárton 19. századi népesedéstörténetének néhány sajátosságát mutatnám be különös tekintettel a felekezeti együttélésre. Az előadás egyházi és állami anyakönyvi forrásokat dolgoz fel és családtörténeti esettanulmányt is tartalmaz.

Laki Ildikó (Szegedi Tudományegyetem, JGYPK)

Fogyatékoság és a család

Előadásomban a magyarországi fogyatékosággal élő emberek családi életét kívánom körbejárni. A fogyatékosággal élő emberek esetében a családi miliő jelentőségének kiemelt szerepe van, hiszen mind a közvetlenül érintett, mind pedig a közvetetten érintettek esetében új kihívásokat, életminőségi változásokat idézhet elő ez a szerep. A családi szerep kérdése nemcsak a mikrokörnyezeti, az elsődleges formációt alakítja, hanem a másodlagos, az újabb családi szerepek meghatározását is.

A téma feldolgozása során a fogyatékosággal élő emberek kapcsolat kialakítási, házassági, családalapítási, gyerekvállalási törekvéseit mutatom be, egyrészt az elméletek, másrészt a gyakorlat, a minták alapján. Ez utóbbi sajátos és kevésbé sajátos életutakat, családi koncepciókat és kérdéseket elemez.

Az előadás felépítése: egyfelől általános adatok, mutatók a fogyatékosággal élő emberek házassági szándékáról, gyerekvállalásáról és válásáról; másfelől családfelfogások, értékek ismertetése az érintett emberek szemszögéből; küzdés és öröm, azaz a család, mint rendszer a fogyatékosággal élő ember életében.

Lichtmann Tamás (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem)

„Egy huszadik századi zsidó család története”

A családtörténet a 19. század kilencvenes éveiben kezdődik egy vidéki nagyvárosban, ahol a zsidó népesség kb. a teljes lakosság 20 %-át alkotja. A család egyik őse a várost körülvevő falvakból települt be, a másik Máramarosból. Kézművesek, szatócsok, kocsmárosok voltak apai részről, vallásos orthodoxok anyai ágon. A nagyszülők, házasságra lépve igényt formáltak gyermekeik világi taníttatására, amihez minden anyagi lehetőséget igyekeztek megadni, de a kulturális igényben nem tudták őket sokáig követni, így ez a feladat a gyermekeikre maradt. A második nemzedék gyermekei felnőve értelmiségi pályára léptek, orvosok, jogászok, tanárok lettek, egyúttal minden kulturális lehetőséget is magukba szívtak, önmagukat minden téren művelték. Igyekvő, szorgalmas, tehetséges emberekké váltak, karriereket futottak be, egyetemi tanári, orvosprofesszori szintre jutottak. Gyermekeik – a harmadik nemzedék tagjai – ezt a kulturális igényt már születésüktől fogva megtanulták, és továbbvitték. Közbelépett azonban a történelem, és a családok története tragédiákba fordult...

A nőiség és a boldogság mathésise

A mítoszok és az irodalmi szövegrepertoár tudományos kutatása segíti a nőiség lényegiségének értelmezését. A kulturális emlékezet őrzi még azt a tartalmat, amelyet a nő közvetít, s amellyel értelmezhetővé válik a nő és a férfi közötti harmóniából kibomló, s az individualitást meghaladó boldogságkonceptió.

A nőiség esszenciájának problematikája elsősorban nem jogi és szociológiai vonatkozású, sokkal inkább mutatható ki közvetlen összefüggés azokkal a létezési körülményekkel, amelyek a technológiai fejlődés nyomán meghatározóan hatnak úgy a gazdasági környezetre, mint a lehetséges tevékenységek körére, az azokban elképzelhető értékrendre és a társadalmi struktúrára. A tanulmányban foglalkozunk az ipari forradalom által generált életmódbeli következményekkel, és csupán érintőlegesen, de kitérünk öltözködéstörténeti kontextusban a viselet, szokás és erkölcs közötti összefüggésrendszer tárgyalására is – inspirálva ezzel olyan nőképek visszaidézhetőségét a kulturális emlékezetünkben, amely nem csupán egy elvont elvként válik értelmezhetővé, hanem a funkcionalitásában, mely áthatva a kultúrát, és a szokásrendet, társadalomszervező erőként válik definiálhatóvá.

A női identitás, a nőiség sajátos többdimenziós funkcionalitásából következő női szerepek harmonikus integráltságának individuális problematikája korunk egyik legmarkánsabb társadalmi kérdéskörévé válik. Részben azért, mert elementárisan határozza meg a család és a társadalom szerveződését – amely ma meglehetősen széthulló tendenciát mutat –, részben, mert lényegiségéből adódóan létezésének tisztaságában az együttműködés paradigmáját jeleníti meg. Amikor tehát jelenünk válságáról gondolkodunk, vizsgálva az önközpontú életmodellből a kapcsolódások preferálhatósága irányába mutató létezést, s az elmagányosodás, az eltárgyasulás és a létezés drasztikus elszervetlenedésének problematikájára újfajta viszonyulások előtérbe helyezésével igyekszünk megoldást kínálni, megkerülhetlenné válik a nőiség lényegiségének kérdése.

Kulcsszavak: nőiség, kulturális emlékezet, boldogság, kapcsolódás, társadalomszervező erő

Menyhárt Krisztina (ELTE BTK Szlav Filológiai Tanszék)

A kisgyermek szocializációs rítusai a magyarországi bolgár közösségben egykor és ma

Az előadás témája a bolgár népszokásokból ismert szocializációs rítusok vizsgálata a magyarországi bolgár közösségben. Megvizsgáljuk a keresztlők számának alakulását a budapesti bolgár ortodox templomban, összevetjük a rendelkezésre álló statisztikai adatokkal (vallás, családi állapot alakulása). Bemutatjuk a bolgár közösség egyik legnépszerűbb szertartását, a Bábanapot (január 21), amelyen csak nők és gyermekek vesznek részt, az egyik fő momentum pedig az elmúlt évben született gyermekek bemutatása a közösségnek. Megnézzük azt, hogy a fiatal családok milyen házi rítusokat végeznek el a gyermekük születése után (itt leginkább a „prostapulnik” nevű játékos rítusra gondolunk, amellyel a már önállóan járó gyerek majdani foglalkozását próbálják megjósolni). A kutatások színtere a budapesti

bolgár óvoda és iskola. A kapott eredményeket összevetjük a régebből ismert bolgár szokásokkal.

Nagy Réka Anna (Petőfi Irodalmi Múzeum – SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged)

Lélek és élet. A lelki család hivatása napjaink hazai vallásgyakorlatában

A megszentelt élet új formája – vagyis a lelki/egyházi család – egy viszonylag új egyházjogi struktúra a Római Katolikus Egyházon belül. Magyarországon csupán 3 közösség működik ilyen keretek között. Az előadás – hazai példákon keresztül – kísérletet tesz annak bemutatására, hogy a világiak és szerzetesek szorosabb együttműködése, a különféle életállapotok kommuniója által hogyan mutatkozik meg az Egyház gazdagsága. A különböző kapcsolódási formák sokszínűsége és a bennük való elköteleződés miképpen szolgálja az egységet?

Oláh János (Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem)

A gyermekek bevonása a hagyományőrző zsidó családok ünnep- és emléknapi rítusaiba

A hagyományőrző zsidó családok a gyermekeket (a 13. életév betöltéséig beszélünk "gyermekről") kb. 3 éves koruktól már "pici felnőttként" kezelik, és életkori sajátosságait figyelembe véve igyekeznek minél több családi és zsinagógai eseménybe bevonni, aktív közreműködő szerepet biztosítani nekik, mintegy felkészíteni őket a majdani felnőtt korra, mikor is az ünnep- és emléknapi rítusok már vallási parancssá válnak számukra. Az ünnep- és emléknapi rítusok azon eseményeit kívánom ismertetni, amelyek a gyermekek aktív részvételével történnek a hagyományőrző zsidó családoknál, úgymint a szombaton, ros hásanakor, szukotkor, a széder-esten; szimhát Tóra, purim és hanuka örömnapijain; valamint tu bisvátkor és lág báomer napján.

Papp Andrea – Nagy Sándor István (ELTE BTK Idegen Nyelvi Lektorátus)

Család és rokonság a nyelvek tükrében

2016-ban jelent meg a Család és rokonság nyelvek tükrében (Hidasi Judit, Osváth Judit, Székely Gábor) című kötet, a budapesti Tinta kiadó Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához sorozatában. A kötetben az elemzés alapját egy magyar nyelvű korpusz adta, amelyben bemutatásra kerültek a magyar nyelv rokonsági és családterminusai. Ez alapján mutattuk be ezeket az angol, finn, francia, japán, kínai, koreai, német, olasz, orosz, román spanyol, szerb nyelvek vonatkozásában. Előadásunkban a kötetet, illetve az összehasonlító tanulmány néhány fontosabb következtetését ismertetjük. Szeretnénk röviden ismertetni a héber nyelv rokonsági-és családterminusait.

A jubiláns házások miséje

A polgári házasság „intézményének” bevezetésével egyidőben, a secularizáció erőteljes társadalmi hatásának ellensúlyozása, a házaságnak, mint szentségnek megerősítése érdekében már a 19. század végén bevezették a Szent Család ünnepét. Az ünnepet eredeti idejéről (Vízkereszt utáni vasárnap) 1969-ben a Karácsony után eső vasárnapra helyezték át.

A házasság intézményének szentségi megerősítése, a családi kötelek jogi és tényleges megváltoztatása, illetve a világi törvénykezés szerinti lazítása – egyházi szempontból tulajdonképpen kiüresítése – miatt a XX. század derekára még nagyobb feladat elé állította a katolikus egyházat. A polgári demokráciákban már élő egyházi rítusok azonban Kelet-Európában csak megkésve, a rendszerváltás idején gyökeresedtek meg. Ezek egyike a Magyarországon az 1980-as években szórványosan jelentkező, majd a rendszerváltás után szinte általánossá váló „jubiláns házások miséje”.

Az előadásban e szertartást járom körül az azt kezdeményező papság, az azt szorgalmazó püspökök, illetve az azon résztvevő hívek szemszögéből.

Rabár Ferenc (Kuny Domokos Múzeum, Tata)

Szent Keresztről nevezett Irgalmas nővérek családképe

A Szent Keresztről nevezett Irgalmas nővérek – más egyéb oktatási és nevelési intézmény mellett – Zsámbékon Tanítónőképzőt is irányítottak. A nevelést fontosabbnak tartották, mint az oktatást. Nevelésük középpontjában a nőnevelés és a családi életre való nevelés állt. Előadásom egy része a Keresztes nővérek által megfogalmazott nőeszményt mutatja be, másrészt a személyes beszélgetéseken keresztül konkrét, a családhoz kapcsolódó kérdések értelmezést mutatja be (a nő szerepe, a gyermeknevelés, a házastársi hűség, stb).

Riszovannij Mihály (ELTE-SEK Germanisztika Intézeti Tanszék, Szombathely)

A családi és nemi szerepek változó világa Schnitzer Ármin főrabbi emlékiratainak tükrében

Schnitzer Ármin (1836-1914) a tudós rabbik jeles képviselője volt. Felvidéki ortodox családból származott, tanulmányai során lett a modern ortodoxia, személy szerint is Samson Raphael Hirsch híve. Több, mint 50 évig szolgált a komáromi – a szakadás után neológ – hitközségben. Emlékiratai – melyek eredetileg 1904-ben jelentek meg Bécsben, német nyelven, s immáron magyarul (és szlovákul) is olvashatók a Komáromi Zsidó Hitközség kiadásában – az önéletrajzi visszatekintésekre jellemző szubjektív és stilizált módon, de sokoldalú és gazdag személyes tapasztalatok alapján adnak képet az emancipálódó és modernizálódó zsidóság életéről. Ennek során a családi viszonyok és a (számos konfliktusra is okot adó) családi szerepek központi helyet foglalnak el és Schnitzer élvezhető, humoros stílusban, nem ritkán kritikusan írja le azokat. Az előadás e sajátos történeti forrásból kiindulva kíván betekintést nyújtani a zsidó családi élet és a nemi szerepek változó világába a 19. század átalakuló zsidó közösségeiben.

Szécsi József (Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem)

Perú urvú

A Szentírás első parancsa a „szaporodjatok és sokasodjatok”. A létezésnél nincs több. Tehát az élet továbbadása a létezés létminimuma. Ha a létezést katasztrófa fenyegeti, a létezés megőrzése a legfontosabb feladat, ez maga mögé utasít olyan parancsokat, mint pl. a kóserság. A zsidóság a házasságot nem egyszerűen természetes valaminek, de mintegy kötelezőnek is tartotta történelme folyamán. Ettől voltak egyes eltérések, de imperatívusza mindig megmaradt. A kereszténység megjelenésével módosult a hozzáállás, létrejöttek a sivatagi remetéik, a szerzetesrendek és egy új ideál, a szüzesség, a coelibatus került előtérbe. A zsidóság maga rabbinikus irodalmában vagy középkori írásmagyarázataiban megmaradt bibliai útja mellett, attól el nem tért, vagy inkább még megszilárdította annak üzenetét. A perú urvú, mint első és legfontosabb parancs a zsidóságnál él, a katolikus egyházban erről, ilyen értelemben nem beszélhetünk.

Szegő Ágnes (Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem, Egyetemi Könyvtár)

Zsidó családtörténet kutatás és genetika

A zsidók családtörténeti kutatását megnehezíti, hogy vezetéknévüket csak II. József rendelete alapján vették fel, az anyakönyveket többnyire csak 1851-től vezették. Az eredeti anyakönyvek egy része és az összes zsidó anyakönyv mikrofilmjei a Magyar Zsidó Levéltár Családkutató központjában találhatóak, a budapesti anyakönyvek pedig a Síp utcában. Ma már online is lehet kutatni különböző adatbázisokban, és családfát is lehet építeni családfaépítő oldalakon. A mormon egyház hatalmas munkát végzett az anyakönyvek fotózásával és a Familysearch oldalon való közzétételükkel, ahol megtalálhatóak az összes eredeti szlovákiai zsidó anyakönyv, az 1869-es összeírások és a magyar polgári anyakönyvek egy része is.

Az askenázi zsidóság zárt közösség lévén a kezdetektől jó vizsgálati csoportnak számított a genetikusok számára. A magyarországi zsidóság nagy része askenázi eredetű, Morvaországból és Galíciából vándoroltak ide ősök. Több amerikai cég is végzi a DNS tesztek feldolgozását, amelyek már Magyarországról is elérhetőek. Lehet apai, anyai és autoszomális tesztet végeztetni, és feltölteni egy olyan oldalra, amely a többi cég által elvégzett teszteket összegzi, és összehozza a vérrokonokat, 5-6 generációra visszamenőleg. Megadják a területi származást is.

Szigeti Jenő (Miskolci Egyetem)

Adalékok a 20. századi szabadegyházi gyermek-hitoktatás történetéhez

A Trianoni békeszerződésben szerepel a vallásszabadság biztosításának kötelezettsége, de a két világháború között egyetlen szabadegyházi közösséget az 1905-ben elismert baptista vallásfelekezet kivételével, nem ismertek el, hanem egyesületnek nyilvánítottak. Az egyesületi törvény előírása szerint 18 éven aluli személyek nem látogathatták az istentiszteleteket. 1939. dec. 2.-án miniszteri rendelettel a metodista és a baptista egyház kivételével betiltották a többi

kisebbségi vallásfelekezettel. 1948 után a kommunista rendszer tiltotta a gyermekek hitoktatását. Mit tettek ezek a kisebbségi vallásfelekezetek, amelyekben nem lehet beleszületni, mert csak felnőtt keresetséggel lehet tagságot szerezni, annak érdekében, hogy a gyerekek beépüljenek az egyes közösségekbe? A fennmaradt források és személyes emlékeim alapján szeretném felvázolni a gyermekhitoktatás illegális, féllegális módjait 1920-1990 között.

Tóth János (SZTE BTK Filozófia Tanszék)

Családmodellek és termékenységi arányok

Tanulmányomban különböző családmodelleket tekintek át, különös tekintettel a munkamegosztásra és a termékenységi arányokra. A tradicionális családszerkezet és értékrend egyaránt biztosítja a társadalmi és gazdasági javak és a gyerekek „termelését”, ugyanakkor merev és patriarchális jellegű. A modern családszerkezet a felek egyenlőségére épül, ahol mindkét félnek vannak vagy legalábbis lehetnek pénzkeresési ill. háztartási és gyermeknevelési feladatai, amelyek ideáltipikus esetben egyenlően, konszenzussal és rugalmasan oszlanak meg. A modern családnak három alapvető változatát (modelljét) vizsgálom, úgymint az egykeresős és kétkeresős emancipált családmodellt, illetve a két keresetre és a tradicionális értékrend kombinációjára épülő családmodellt, amit javaslok nevezünk kétkeresős poszt-tradicionális családmodellnek. A tanulmányban amellek érvelek, hogy ha minden egyéb feltétel azonos, akkor a különböző modern családmodellekben a reprodukcióra fordítható munkaidő, munkamennyiség és ezzel párhuzamosan a termékenységi arány a fenti sorrendben csökken. Végül ezt a gondolatmenetet a statisztikai adatok tükrében is megvizsgálom.

Tóth Katalin (ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola, Magyar és összehasonlító folklórisztika program)

Egy átmeneti rítus hagyományfenntartó funkciója a 21. században. A bar micvó rítus családban betöltött szerepének egy lehetséges antropológiai megközelítése

Előadásomat egy 2015-ben, Budapesten végzett tíz hónapos zsinagógai terepmunka empirikus tapasztalatai köré építeném föl. A zsinagógai közösségben résztvevő megfigyelőként töltött tíz hónap során lehetőségem nyílt részt venni egy bar micvó ünnepségen, amely antropológiai terminológiával értelmezve átmeneti rítusnak tekinthető. Bár az ünnepség közösségi kontextusban zajlott, mégis, egyértelműen a család magja volt a középpontban: a rituális értelemben vett felnőtté válás ceremóniájában a szülők felelőssége, feladata talán a leendő bar micvóénál is nagyobbban bizonyult. A nagyvárosi környezetben, ahol fokozottan érvényesülnek a tömegkommunikációs eszközök és a kulturális-társadalmi változások hatásai, hogyan zajlik egy tizenhárom éves individuum bar micvóra való felkészülése? Milyen motivációk sarkallták őt, illetve a szüleit, akik elkísérték a rituális felnőtté válás útján? Hogyan emlékszik vissza az édesapa saját bar micvójára, milyen különbségeket és hasonlóságokat fedez fel a saját, és a fia rítusa között? Milyen tágabb társadalmi átalakulással magyarázhatók az eltérések? Milyen szerepet tölt be a rítus a családtörténetben? Hogyan alakul az egyén sorsa a rítust követően?

Előadásomban kérdéseimet az egyéni narratívákat kontextualizálva, a van Gennep-i modellt alkalmazva kísérelném meg bemutatni, hogy miként realizálódott hagyományfenntartó jelenséggé a bar micvó rítus egy budapesti család életében 2015-ben.

Urbán Márta (Főegyházmegyei Levéltár, Eger)

Hagyományos értékek a modern társadalomban. A vallás hatása a családi életre a nazarénus közösségben

A nazarénusok (Krisztusban Hívő Nazarénusok Gyülekezete) a magyar kisegyházak egyike. Vallásuk közel 200 éves hagyományon alapul, magyarországi megjelenésük a 19. század közepére tehető. A nazarénusok életmódjukban és szokásvilágukban a puritán protestáns életformát követik. Igyekeztek minden olyan kulturális és életmódbeli hatástól elzárkózni, mely a tradicionális életformájukat feloldaná. Viselkedésükben és szokásaikban konzervatív értékrendet követnek. A nazarénusoknál a családi életnek nagyon fontos szerepe van. A családban a hagyományos értékeket követik, apaközpontú családokról beszélhetünk, sokgyermekes, nagycsaládok jellemzik a közösséget. Házassági esküt nem tesznek, csak fogadalmat, de a házasságot mégis felbonthatatlannak tartják. Hagyományaikban követik a klasszikus férfi és női szerepeket, családcentrikusak. A közösségen belül nagy hangsúlyt fektetnek a kölcsönös segítségnyújtásra, együtt gazdálkodnak, építkeznek. Ez a segítségnyújtás szokása még a városban élőkénél is megvan.

Hagyományosan a gyülekezeti tagok túlnyomó többségben földgazdaságból élő egyszerű emberek voltak, akik gyermekeiket a világtól elzárkózva nevelték, felsőbb szintű tanulmányokra nem serkentették, s így többségükben szakmunkások és vállalkozók lettek. Előadásomban ennek a folyamatnak a változását vizsgálom. Kutatásom egy szociológiai interjú vizsgálaton alapul, melyet gyülekezeti tagokkal folytattunk. Hogyan alakult vagy nem alakult az értékrendszerük, szokásaik, milyen nehézségekbe ütköznek a mai modern társadalomban? Hogyan tartható fenn ez az életforma? Milyen hatással van a vallás a családi életre, a család fenntarthatóságára? A közösséget a felnőtt keresztség jellemzi, ezért kutatási kérdésként merül fel az is, hogy milyen hatással van a család, a családi minta a gyermekekre, hogy felnőtt korukban a közösség tagjaivá lesznek, vagy sem? Milyen családalapítási stratégia jellemzi a közösséget?

Vér Eszter Virág (ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék)

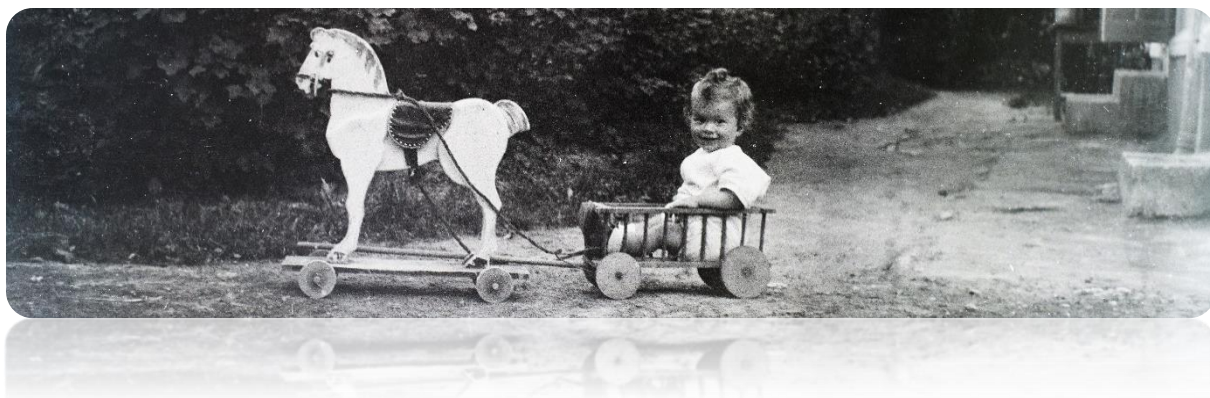
„... újabb anyai örömökre szerencsésen vezesse...” Adalékok az uralkodópár gyermekvállalásának kérdéséhez (1867-1868)

Az Erzsébetről és/vagy Ferenc Józsefről szóló életrajzok érintőlegesen említést tesznek a kérdésről mint magánéletük egyik jelentőségteljes mozzanatáról, és sok esetben a korabeli szóbeszéd részeként kitérnek ennek legismertebb elemének ismertetésére is: Andrássy esetleges apaságára utalva, részletes elemzésbe azonban nem bocsátkoznak, a (pikáns) legendák elbeszélésén túl mind osztrák megközelítésben, mind magyar nézőpontból e „magánjellegű” családi esemény politikai következményeinek tárgyalására szorítkoznak.

Előadásomban elsődlegesen a korábban részleteiben feltáratlan – kéziratos és nyomtatott – forrásokra alapozva kísérem meg bemutatni Erzsébet privát közegének forrásadottságokhoz mért felvillantásával az uralkodópár legkisebb gyermekének budai világra jöttét, illetve csecsemőkorának magyarországi epizódjait. Mindez nem csupán Erzsébet magyarországi reprezentációja tekintetében mutat rá jelentős újdonságokra, hanem életmód-történeti

vonatkozásai is figyelemre méltók lehetnek kultusztörténeti beágyazottságai mellett, miközben az életút vizsgálatához is nélkülözhetetlen adalékokkal szolgálhat. Erzsébet – korábban anyósa térnyerése következtében kényszerűen háttérbe szorított – anyai szerepvállalásában bekövetkezett fordulat megvilágításával.

Jegyzetek

A CSALÁD EGYKOR ÉS MA 4.

2017. március 29-30.

**Helyszín:
SZTE BTK Kari konferenciaterem
és a „Bálint Sándor” terem,
6722 Szeged, Egyetem u. 2. fszt.**

**Az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke,
az MTA – SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport
és az
Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
Kaufmann Dávid Zsidó Kultúrakutató Csoportja szervezésében.**

**Részletes program: www.etnologiaszeged.hu, www.vallasikultura.u-szeged.hu,
www.orzse.hu**

Országos Rabbiképző
- Zsidó Egyetem

MTA-SZTE
VALLÁSI KULTÚRAKUTATÓ CSOPORT

Szegedi Tudományegyetem
Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék